

Az adósságrendező törvények.

Előadó: **Dr. Vajda Béla** ügyvéd, Dicsőszentmárton.

Alig zajlott le a szatmári nagygyűlésen a magyar pénzügyintézetek szerepét tisztázó vita és alig tétettek meg az első lépések a magyar gazdaközönség pénzügyi megerősítésére hivatott Magyar Földhitelintézet megalakítása iránt, a gazdasági válság már is olyan méretűvé vált, hogy annak kifejlődésére és közvetlen hatásaira az erdélyi magyar gazdasági tényezők irányító befolyást többé már nem gyakorolhattak s levezetésére nem lett volna elegendő a válság miatt megalakulni nem tudó földhitelintézet sem.

A gazdasági válság olyan helyzetbe sodorta az egész világot s különösen Romániát, hogy feltétlenül módot kellett találni valamilyen formában, legalább a tovább-vegetálásra s Romániában az erre vezető eszközök keresése közben jutottak el az úgynevezett „konverziós” törvényekhez.

Ha végigtekintünk a világgazdaság történetén, látjuk, hogy nem a mostani válság az első a maga nemében. A történelem folyamán gyakran fordult elő, hogy gazdasági fellendüléseket gazdasági leromlás követett; nagy háborúknak pedig szükségképpen velejárója volt a gazdasági összeomlás.

E megismétlődő jelenségeket vizsgálva, láthatjuk, hogy az ilyen rendkívüli nehézségeket rendkívüli eszközökkel igyekeztek mindig orvosolni. Itt csupán a régi római birodalomban időnként keresztülvitt. adósságelengedésekre, kamattörésekre és kamatlábleszállításokra utalunk, amelyet a köztársasági és császári Róma vezetői és pártjai többször vettek igénybe. Minthogy azonban ott is többnyire nemcsak a gazdasági szükségesség, hanem főként a politika diktálta ezeket az eszközöket s életbeléptetésüknél a demagógiának is nagy szerepe volt, a várt javulás legtöbb esetben elmaradt.

Napjainkban, majdnem párhuzamosan a mi konverziós

törvényeinkkel, egy másik európai agrárállam – Magyarország – is megpróbálta a mezőgazdasági adósok helyzetét megkönnyíteni, többek közt kimondva, hogy egyelőre azok a rövidlejáratu gazdaadósságok nem mondhatók fel s utánuk törlesztés nem kívánható, melyeknek kamatait az adósok pontosan megfizetik s egyben leszállította a kamatokat azzal, hogy az eddigi kamathátralék 10 év alatt lesz törlesztendő. A még életképes gazdák jövője érdekében egyeztető bizottságok létesítettek. Azok birtoka azonban, akikkel szemben ezek az intézkedések elegendők és célravezetők nem volnának, árverésen eladásra kerül ugyan, hogy a befolyó vételárból a hitelező is pénzhez jusson, de a birtokokat egy létesítendő földvásárló szövetkezet veszi meg oly módon, hogy az ennek tulajdonába kerülő föld öt évig a régi tulajdonos bérletében marad, ennek lejártával pedig elővételi joga van a régi tulajdonosnak, vagy hozzátartozójának. A mezőgazdák megmentését tehát oly módon igyekeztek elérni, hogy a hitelezők se jussanak teljes romlásba.

A román törvényhozás tehát nem új nyomokon járt, mikor a konverziós törvényeket meghozta s azt sem mondhatjuk, hogy bizonyos intézkedésekre, ha azok erőteljes belenyulást jelentettek is a magángazdaságba, szükség ne lett volna. 1931-ben ugyanis már odajutottunk, hogy a mezőgazdasági termékek árának nagymérvű csökkenése következtében, nemcsak hogy az adós nem tudott kötelezettségének eleget tenni, de a magánhitelező és a pénzüintézetek érdekében is szükség volt valamilyen intézkedésre, mert azok már hiába indítottak pert és vezettek végrehajtást, követelésüket felhajtani nem tudták s a pénzüintézetek ezért nem tudták immobil követeléseiket likvidálni és betéteseik hirtelen támadt igényeinek eleget tenni.

Ilyen viszonyok között az ország felelős vezetőinek minden okuk megvolt arra, hogy a lehetetlen gazdasági viszonyokat, akár a magángazdaságok működésének korlátozásával is, orvosolni igyekezzenek s tényleg kezdetét is vette a különböző adósságrendező intézkedések életbeléptetése, melyek közül elég, ha megemlítjük az 1931 április 2-i, 1931 július 27-i, 1933. április 14-i kamattörvényeket; az 1931. dec. 18-i, 1932. február 13-i, 1932. március 12-i és 1932. dec. 23-i

moratóriumos (végrehajtásokat felfüggesztő) törvényeket; az 1929. július 10-i kényszeregyezségi törvényt 1930. július 4-i és 1932. okt. 20-i módosításaival s a közben teljesen hatályon kívül helyezett 1932. évi birói felszámolási törvénnyel s végül az 1932. április 19, 1932. okt. 26 és 1933. április 14-i úgynevezett konverziós törvényeket.

Az egész ország örömmel üdvözölte volna e rendelkezéseket, ha azok minden érdek figyelembevételével, kellő időben és módon, készültek volna s velük legalább is az az osztály lett volna megsegítve gyorsan és kellően, amelynek érdekében hozattak.

Rendkívüli idők – amint mondtuk – indokoltá teszik rendkívüli eszközök igénybevételét. E rendelkezések azonban véglegesek, szabatosak, könnyen áttekinthetők kell, hogy legyenek s végrehajtásuk könnyed és minél kevésbé költséges kell, hogy legyen. Ezenkívül pedig nem elég egyoldalúan bizonyos korlátozó s jogmegszüntető intézkedések életbeléptetése, hanem ezekkel kapcsolatban a gazdasági életben olyan más intézkedések is teendők, amelyek elősegítik a gazdasági élet újbóli megindulását, úgy azok számára, akik érdekében e hatásos védelmi intézkedések foganatosítottak, mint azok részére, akiknek jogait érzékenyen megnyirbálták és kisebbitették. Mindezt azonban konverziós és moratóriumos törvényeink s különösen pedig a „szakértők” kormánya által hozott első törvény egyáltalában nem valósította meg.

Az első adósságrendező törvény minden statisztika nélkül készült el, s még azt sem tudták a törvényhozók, hogy mekkora összegről van szó s a nemzeti vagyonnak mily nagy részét érintik s nem törődve semmi számítással, e törvény az állam kötelességévé akarta tenni az általa megsemmisített követelések folytán érintett hitelezők kártalanítását. Nem törődött e törvény azzal, hogy az ország mezőgazdasági adóssái szoros kapcsolatban vannak az ország többi termelő osztályaival s hogy e termelő osztályok helyzete is meginog, ha egyoldalúan rendeződik e nehéz kérdés. Életbeléptetett olyan eljárást, amely súlyos teherrel járt az amúgyis veszteségeket szenvedő hitelezőkre s különösen a kisebb pénzintézetekre és hitelszövetkezetekre. Rendelkezéseinek keresztülvitele hosz-

szas bírói eljárások után ért volna véget, mely idő alatt az adósok és hitelezők ellenfélként kellett volna egymással szemben álljanak. Számos kivételt létesített úgy az adósok, mint a hitelezők között s e kivételek egyike érzékenyen éppen a kisebbségeket érintette. Amikor lehetetlenné tette a hitelezőknek, hogy pénzükhöz juthassanak, ugyanakkor nem adta meg a módot arra, hogy viszont ezek saját hitelezőikkel szemben megfelelően védve legyenek. Megingatta teljesen a kölcsönös bizalmat, a szerződések erejébe vetett hitet s tönkretette a hiteléletet, mely nélkül a magántulajdon elvén felépült társadalom el sem képzelhető. Életük fáradozásainak összes eredményeitől fosztott meg egyeseket s tehetetlenné tette jól megalapozott pénzügyi intézetek, társadalmi és egyházi intézmények működését, csökkentette az állami bevételeket, növelte a munkanélkülieket. Ugyanakkor az adósok vállaira is számos nehéz gondot helyezett. Így például azt, hogy a törvény kedvezményeit igénybevevők állami előírás szerint kell gazdálkodjanak s hogy ingatlanaik elidegenítése mindaddig megtámadható, amíg a 30 évre tervezett fizetési kötelezettségeknek eleget nem tesznek. Ahelyett tehát, hogy a szükségessé váló operációt gyors és tiszta eljárással azonnal úgy vitte volna keresztül, hogy az eszméltre tért újból kezdhesse, ha mindjárt nehéz körülmények között is, gazdasági életét s ez élet megkezdésének megteremtette volna a lehetőségeit, ágybafektette a betegeket, megfosztva őket tápláléktól és orvosságtól.

Mindezeket a törvényről nemcsak egyesek állapították meg, hanem olyan kritikusok is, akiknek véleménye feltétlenül elfogadandó volt. Bebizonyult ezen első korverziós törvénynek tarthatatlansága úgy jogi, mint gazdasági szempontból. Előbbit igazolja a számos per, a bíróságok túlhalmozott munkája, a szakemberek vitája és különösen a Semmitőszék ama határozata, mely a törvény alkotmányellenességét állapította meg. Gazdasági szempontból pedig kellő kritikában részesítette a népszövetségi szakértők jelentése, a keletkezett gazdasági pangás és maga a román kormány is, amely az 1933–1934 évi költségvetési törvény indoklásában kénytelen többek között a következőket megállapítani: „A mezőgazdasági adósságok rendezésére vonatkozó törvény,

amelynek az lett volna a hivatása, hogy könnyítsen a termelő mezőgazdasági tényezők nagy tömegének, azon a kritikus helyzetén, amelybe ezek a hosszantartó gazdasági válság következtében, termelvényeik árainak zuhanása folytán jutottak s amely törvény éppen ezért a hitelválságot illetően is megoldást kellett volna létesítsen, oly módon hozatott létre, hogy éppen az ellenkező eredménnyel járt”.

Annak dacára, hogy az első nemzeti párti kormány tavaly e megállapítást tette az Argetoianu-féle törvényről, mégis politikai szempontból nem vonta le e megállapításnak összes tanulságait akkor, amikor az átmeneti második, majd pedig a jelenleg érvényben lévő harmadik konverziós törvényt megalkotta. Ez utóbbiról is megállapítható, hogy bár az előbbi két törvény egyes sérelmeit és hiányait pótolta és helyreigazította, még sem tekinthetjük ezt sem olyan tökéletes alkotásnak, amellyel meg lehetnének elégedve. Az adósoknak nem tetszik, mert megszorították előbbi kedvezményeik s nem terjesztetnek ki a kedvezmények az összes adóskategóriákra, holott időközben nyilvánvalóvá vált, hogy a kedvezményekre mindnyájan reászorultunk. Nem elégíti ki a hitelezőket, mert ismét elodázza még azoknak a csekély részleteknek a fizetését is, amikre pedig – sokaknak éppen létfenntartásuk érdekében – feltétlen szükségük van s amikhez a régi törvények értelmében már talán hozzá is jutottak volna. Fenntartja a kis pénzüzetekre nehezedő régi terheket. Általában telve van ellentmondó és nem világos rendelkezésekkel s alkalmat ad számos hosszanhuzódó perre s azzal, hogy ismét kitolta a kamatfizetési határidőt, valósággal beleneveli az adósokat abba a gondolatkörbe, hogy az adóságokat rendezni *egyáltalán nem* kell, mert hiszen a határidőket folyton halogatják, de viszont a hitelezőkben is felkelti a reményt, hogy talán lesz még reájuk nézve jobb törvény is s mindezekkel maga nehezíti meg a békés úton való végleges egyezkedéseket.

Egyszerű, világos, könnyen áttekinthető, gyorsan elintézhető, végleges és mindenkire vonatkozó rendelkezések helyett tehát ismét összekuszált, számos kivételt és privilégiumot tartalmazó törvényhez jutottunk, olyan törvényhez, amelyre vonatkozóan egy erdélyrészi jogi szaklap júniusi

számában már felvetették alkotmány-ellenességének megindokolt gondolatát is s melynek előirt és szükséges végrehajtási utasítását a különböző érdekeltségektől ide-oda rángatott kormány, a törvény életbeléptetésének 3-ik hónapjában sem tudta még közzétenni.

Mit tett és mit tehetett mindezzel szemben a Magyar Párt és mi lehet az, amit az összes magyarság érdekében ezután is tenni kell?

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk – s ebben azt hiszem mindnyájan egyetértünk, – hogy abban a helyzetben, melyben a romániai magyarság él, nem tekinthetjük a magyarság feladatának e kérdés önálló megoldását, mert ehhez hiányzik a teljes elszigeteltsége s a kellő gazdasági és jogi kényszerítő biztosító erőnk. Számolnunk kell az adott helyzettel és a hozott törvényekkel. A Magyar Párt vezetősége s különösen a parlamenti csoport, megtették kötelességüket s miután nem egyes gazdasági és társadalmi osztályok képviselőiként, hanem az összmagyarság érdekeinek védőiként foglalnak helyet a törvényhozásban, e körülmények nehézségeinek megfelelően, mindig eltalálták azt a hangot, amellyel a törvényjavaslatok tárgyalásánál fel kellett szólalniok. Hozzászólásuknak lényege mindig az volt, hogy a Magyar Párt nem ellenez semmi olyan törvényt, vagy intézkedést, mely a bajba jutott mezőgazdasági és más adósok helyzetén enyhítene, de követeli, hogy ez az intézkedés *általános* legyen s egyben számoljon a hitelezők érdekeivel is annyiban, hogy ne tegye tönkre ezek vagyoni lehetőségeit is. A javaslatoknak számos hibáira mindig reámutattak s figyelmeztették a közvéleményt olyan következményekre is, melyekkel a kormány nem számolt, de amelyek, amint látjuk képviselőink felszólalásaiból, mindig pontosan bekövetkeztek.

Mínhogy pedig e törvényekkel kapcsolatban – a dolog természeténél fogva – a népbolondításra, a szenvedélyek szítására, a társadalmi osztályok és csoportok közti béke megrontására számos alkalom kínálkozott s azzal igen sokan éltek is, a Magyar Párt igyekezett szóval és írásban, sajtóban, ismertető füzetekben, gyűlésekben és értekezleteken a törvény intézkedéseit világosan és könnyen érthetően, pártatlanul a nagyközönség elé tárni, mindig hangsúlyozva,

hogy e törvény nem szabad, hogy eszköz és alkalom legyen a magyarság egységének megbomlására.

Nem lehet vitás, hogy a kedvezményben részesülő adósoknak saját érdekük is az, hogy tartozásaikat a mostani nyugodt körülmények között mielőbb rendezzék, oly módon, hogy megfelelő megállapodásokat létesítsenek magánhitelezőikkel s a pénzügyintézetekkel. Érdekük ez a hitelezőknek is, akiknek szem előtt kellene tartaniok, hogy bár ez lényegében áldozatokkal jár, de követeléseikhez saját érdekükben sem ragaszkodhatnak teljesen, mert ez esetben talán semmit sem kapnának, még akkor sem, ha türelmetlenségükkel adósaikat tönkretennék. A pénzügyintézeteknek megfelelő eszközök és módok megtalálásával kell mindkét csoport segítségére sietni; ezeknek pedig be kell látniok, hogy magyar intézményekre és magyar pénzügyintézetekre szükség van, nemcsak azért, mert e pénzügyintézetek számos magyar embernek adnak kenyeret s amint bebizonyult, jótékony célokra is csak magyar intézményektől lehet remélni számottevő áldozatot, de azért is, mert e pénzügyintézetek léte és működése természetes akadály az idegen tőkének magyar vagyonok megszerzésére irányuló akciójával szemben, amit most még talán nem is látunk eléggé s éppen azért nem is méltányolta senki eddig kellően ezt a feladatot.

Az új, Vaidaféle konverziós törvény bizonyos mértékben megnyugtatólag hat az adósokra, mert egyelőre sem nagyobb összegeket fizetniük nem kell, sem pedig végrehajtásoktól, árverésektől nem kell tartaniok, viszont a hitelezőket is megnyugtatta abból a szempontból, hogy tulajdonképpen adósságelengedést nem tartalmaz, sőt a pénzügyintézetek is megfelelő védelemben részesülnek a betétesekkel szemben. Mindez azonban mindhárom csoportra ezidőszent – úgy látszik – ellentétesen hat és nem látja meg egyik csoport sem az elintézés sürgősségének fontosságát, holott figyelembe veendő, hogy amíg egyrészt eddig már három törvényes intézkedés történt, épp úgy nincs kizárva, hogy az 1933 április 12-iki törvény sem az utolsó s ahogy egyik törvényben több, a másokban kevesebb előny biztosított egyes tényezők részére, ugyanúgy történhetik ez megfordítva is. Ugyancsak teljesen beláthatatlan, hogy a gazdasági helyzet

ezen idő alatt hova fog fejlődni. Jöhet infláció is, amely a kiegyezni vonakodó hitelezőket érintheti sokkal károsabban, mint egy mostani gyenge egyezség, de el is maradhat ez az infláció, amelyben viszont az adósok egyrésze bizakodik. Ha pedig semmi egyebet sem veszünk figyelembe, mint a jelen törvény rendelkezéseit, akkor is számolni kell azzal a sok kellemetlenséggel, ami mindenkire vár, mindaddig, amíg helyzetét nem tisztázza. Számolni kell a perek sokaságával s a felmerülhető költségekkel. Bizonyos, hogy most szélségszerű van s kellő idő is van az ügyek rendezésére. Különösen a gazdatársadalom az amely Madgearu adótörvényei értelmében, ha nem is kellő, de meglehetősen adómérséklésben részesült s így közterhei is jobban csökkentek, mint másoknak. Nem kell azonban figyelmen kívül hagyni azt, hogy a mint az 1933–1934 évi költségvetés és ahhoz csatolt kimutatások is elénekbe tárják – vannak olyan adónemek és állami bevételek, amelyek éppen a hitelválság következtében nagy mértékben estek, sőt majdnem megszűntek.

Hasonlítsuk csak össze az egyenes adók közül a föld- a tőkeamat és fizetési adókat, a közvetett adók közül pedig a kincstári bélyegeket 1930–1933 évekre vonatkozóan s kapni fogjuk a következő eredményt:

Adónem	1930 évben		1931 évben		1932 évben		1932 évre	
	előirány- zott	be nem előirány- zott	előirány- zott	be nem előirány- zott	előirány- zott	be nem előirány- zott	előirány- zott	
	(13.18%)		összegek millió leiben		(14.08%)		600	
Föld	1450	-280	1425	-474	1000	-253		(13.18%)
Tőkeamat	1000	+120	1000	-172	700	-374	285	(6.32%)
Fizetés	1800	+150	2000	-22	1800	-559	1110	
Eladott okm. bélyegek	1930	-293	1763	-406	1500	-543	1300	

Láthatjuk e számokból, hogy olyan adók, melyek még 1930-ban az előirányzottnál nagyobb összegbe folytak be, az idők folyamán aránytalanul nagy mértékben csökkentek s ezen adók emelkedése egyelőre nem is várható, mert hisz éppen a tőkeamat és a fizetések utáni adók azok, melyek ez irányzatot mutatják s tudjuk azt, hogy a tőkeamatadó nagyrészt a kincstár a betétek kamatainak s a részvénytársasági jövedelmeknek megadóztatásából nyerte, a betétek pedig – szintén rendelkezésünkre álló adatok szerint –

egyrészt már 1931 év végéig 1930 évhez viszonyítva, több mint 50%-os tőkecsökkentést szenvedtek (a Bankszindikátus intézeteinek 4 milliárdos betét összege 1656 millióval, az ország összes intézeteinek 16,919 millióval összege 10,528 millióval csökkentek) s a megmaradt összegek kamata számbavehető jövedelmet nem hajt, úgyszintén a részvénytársasági tőke sem, a fizetések pedig hasonlóképpen súlyos csökkenést szenvedtek a leszállítások és elbocsátások miatt. Ha ezen adónemek és bevételek szükségképpen továbbra is hasonló tendenciát fognak mutatni, bizonyos védelemben nem részesült gazdasági tényezők tönkremenése és megszűnése következtében, úgy elkerülhetetlen, hogy a megmaradó és mindig megtalálható földbirtokokra és házakra előbb-utóbb ismét nagyobb teher szakadjon, ami megint még jobban meg fogja nehezíteni a birtokosok helyzetét s ezért érdeke mindenkinek, hogy mielőbb rendezze adósságait és kötelezettségeit s mindnyájunk érdekében ne hagyja kihuzni lába alól a földet, az őseitől megmaradt, vagy saját maga által szerzett birtokot.

Fentiekben voltam bátor előterjesztendő határozati javaslatomat indokolni. Az elmondottak szándékosan nem tartalmazzák a konverziós törvény részletes ismertetését. Szerény nézetem szerint ugyanis, e törvényt, általánosságban minden érdekelt ismeri, homályos és kétes rendelkezései pedig minden egyes konkrét esetre külön-külön lennének megvilágítandók, mert hisz maguk a szakemberek is különböző nézetet vallanak egyes kérdésekre vonatkozóan. Így tehát a szakosztály feladatát sem képezheti e törvény rendelkezéseinek részletes megbeszélése és magyarázata, de igen is e szakosztály és a nagygyűlés feladatát kell képezze, hogy bizonyos elveket állapítson meg, mellyel részben jóváhagyja a párt vezetőinek eddigi munkáját, részben pedig irányelveket szabjon további munkájuk elé és a magyar tömegeknek szintén útát és irányt mutasson, bármelyik gazdasági tényező mellett való egyoldalú részrehajló állásfoglalás nélkül.

Mindezek alapján van szerencsém az alábbi határozati javaslatot előterjeszteni és kérem, állapítsa meg a nagygyűlés, hogy

1. A gazdasági válság az adósokat, hitelezőket és pénzintézeteket az egész világon, de különösen Romániában, olyan helyzetbe sodorta, mely szükségessé tette e gazdasági tényezők egymásközi jogviszonyainak törvényhozási úton való szabályozását, a nehéz helyzetbe jutott adósok érdekében.

2. Ez a probléma az eddigi román adósságrendező törvényekkel helyesen megoldottnak nem tekinthető, mert e törvények:

nem igazságosak – sőt egyes esetekben épen kisebbségellenesek, –

nem rendszeresek és nincsenek kapcsolatban megfelelő más gazdasági intézkedésekkel,

nem világosak s így végrehajtásuk nehézkes és költséges,

az adósok és hitelezők közti érdekelentétek megoldása helyett, ezek további kimélyítésére vezetnek.

3. Ezért felkéri a parlamenti csoport tagjait, akik eddig is nagy odaadással és szakértelemmel igyekeztek az egész ország s főként a magyarság érdekében e törvények hibáira a kormány figyelmét felhívni, hogy – bár e probléma megoldása a Magyar Párt erejét és hatáskörét messze meghaladja – sürgessenek olyan újabb törvényes rendelkezéseket, melyek alkalmasak a hiányok és hézagok betöltésére, a különböző sérelmek orvoslására s a gazdasági élet megújulására.

4. Bármilyen legyen is az adósságrendezések végleges szabályozása, feltétlenül kiánatos, hogy ez a magyarság különböző osztályait egymástól és a magyar intézményektől el ne idegenítse s a

magyarságot részekre ne bontsa. Ennek érdekében a magyar adósoknak és hitelezőknek egyaránt jóindulattal figyelmébe ajánlja, hogy egymással s a magyar tőkével rendelkező intézményekkel, egymás nehéz helyzetének figyelembevételével, mielőbb végleges formában egyezzenek meg, lehetőleg oly módon, hogy úgy az egyesek, mint az intézmények jövője és további gazdasági munkája biztosítható legyen.